

ATAYOLU

ERZURUM HALKEVİ

AYLIK KÜLTÜR MECMUASI

Sayı: 1

MAYIS

Yıl: 1

İÇİNDEKİLER

İlk konuşma
Fikir yayını
Zekâ üslûbuna Türk yonukları
Yarın, ideal neşî yaratırken
Erzurumda iş ve aile hayatı
Türk edebiyatında Şehrengişler
Osmanlı devletinde divan teşkilatı
Vitamiler
Hayatın menajer meselesi
Cefakâr
Sen, ağlıyorsun Darda
Gölgesiz yollar

Yazıkta ÖZGÜL
Seyit KUTUBİN
Kasım ADASAL
İsmet ERAND
Abdullah'ın Şehit BEŞİK
İsmet DELİÇAY
Fahri ÖZGÜL
İsmet TİRE
Naci KARATOPRAK
Naci KARATOPRAK
Naci KARATOPRAK
Naci KARATOPRAK

ERZURUM
1939Kültür Bakanlığı
Nüfus ve İstatistik

EBEDÎ Şef ATATÜRK

ATA YOLU

ERZURUM HALKEVİ

AYLIK KÜLTÜR MECMUASI

Sayı: 7

Umumi Müdürü: Behadır DÜLGER

Yıl: 1

MUSAHABE:

İLK KONUŞMA

Yazarı: Behadır DÜLGER

Azımsız dağların ardına sınımış karıvtelli şehirler, eğri buğru vakkatlar, toprak damlı şekilsiz evler, fırtınaları, tipileri, soğuklukla bütün bir senede tek mevsim yaşayan diğerler. Ve bunlarla beraber, kendilerini bu hasin tabiatın zaruretlerine ayıdarmış, yaşamaları bir varınma, düşünceleri bir gerileme, hattâ şekilleri birer acıba insanlar...

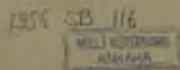
Türk cemiyetinin varattı anlayışında yaşayan Şark budur. Ve bu kısmen hakikate uygun düşünce noktai hareket olarak ele alınınca bir takım acıklı ve garip neticelere varınmak mümkün değildir.

Ferdin Şarkta hayat eseri vermesi bir hilkot harikasıdır.

Orada cemiyetin inkişafına ihtimal vermek mübale inanmaktır.

Ve nihayet insan varlığının en büyük mazhariyeti olan fikir hayatının bu elemli diyarda neşvünema bulmasını tasavvur etmek bile muhaldir. O ancak modern sivilizasyonun kat kat oportünizmlerinde elektrik, kaloriferle ısınan dairelerin mesut sakinlerine mahsusdur.

Fikir silsilesi bu aşuraman başına varduktan sonra, tesadüflerin, yaşam zaruretlерinin sevkile, hattâ, içlerinde besledikleri memleketin yükselmesi idealine hizmet etmek endişesiyle Şarkta gümüş olanların birer mağlûbu hayat, birer cemiyet kurbanı, birer biçare olarak telâkki

edilmemelerine imkân var mıdır?

İşte bu fikirler, bu telâhîkter Şarkı bir dünya cehennemi sayanların, bu yüzden merkezlerden ayrılmıyarak sefalet içinde yavarlanmağı, tayin edildiği vucufeye gelmeğe tercih edenlerin marifet muhake-melerini beslemektedir.

Şüphesiz hakikat bundan uzaktır.

Şark, ne peri nasallarının çocuk muhayyilelerinde yarattığı gibi korkularla dolu bir diyar, ne de sinesinde bütün sosyal faaliyetlerin derhal inkişafına yer verebilecek, her yönden müteakimil bir memleket parçasıdır. Fakat onun muvazır Türk cemiyetine nazaran geri kalmış olan bu imkânı karakteri her nevi terakki ve tekâmüle ve bilhassa fikir hareketlerinin heslenip büyümesine yol vermeyecek kadar da iptidaiî değildir.

Bu iddianın ispat edici delili bugün Şarkta fikir faaliyetlerinin muvaffakiyetle ve hiç bir zafı dâimeden devâm ettiren minnevverlerin mevcut bulunmasıdır.

Atayolu bu minnevverlerin fikir muhayyillerini nezretmelerine imkân vermek için çıkıyor. Bu sebeple onun aşırı bir iddianı bile yoktur. Yalnız bütün samimiyetle hakikate sadık gelecek ve etrafında matemat ve binenile mitemisip organisi bir kültür muhtilî yaratabilirse vucufesâiî bozarmış olduğu kanaatine varacak ve bundan haklı bir gurur duycaktır.

FİKİR YAYIMI

Yazarı: SEYFİ KURTBEK

İnsan kütelerinde bir fikir uyandırmak, eski bir fakri kuvvetlendirmek veya söndürmek için fikir yayımı yapılır.

Dünyanın, siyasi rejim ve saltanatların kuvvetlenmesi ve yok olmalarında fikir yayımı, en büyük amiller arasındadır. Eski insanlar da bunu biliyorlardı; fakat, fikir yayımı, hiç bir zaman, aramızda olduğu kadar çok takdir edilmiş ve kullanılmış değildir. Yüz binlerce insanlık ordularını kanlı övgülerle alabilecekları fıkter, kizmetin burnu kanamadan ılgıl ediyor; sakin ve mesut memleketlerde insanlar birbirini boğazlamaya başlıyor; uyuyan milletler uyanıyor, uyanık ve ölgün küteler, damarlarında yeniden kan gelmiş gibi canlanıyor ve harekete geçiyor.

Dünyanın en kuvvetli milletlerinde, müahırları düşmemiş, kuvvetleri korunan ordular bozuldu. Diğer tarafta, müahırları, ordular dağıtılmış, yorgun ve yaralı bir millet kalkandı: bozulan ordularda bir inanç söndürüldü; kalkınan millette yeni bir ruh verdiler, onu yeni bir fikre inandırdılar.

Milletleri inandırmak, onları yürütmek için birinci şerhdir. Yeni yollarda yürüyen bütün büyük şefler, milletlerindeki inancı kuvvetlendirmek için hiç bir fedakârlıktan çekinmiyorlar. - Muvaffakiyeti teşkil için, bütün çarelerini havanda, milletim tenvir ve ıncıd: geliyor. ATATÜRK .

Halk kütelerini üzerinde fikir yayımı, mühim olduğu kadar güç ve ince bir işidir. Bildirisi, programız ve usulüz yapılan fikir yayımı, maksada varıza yardım edemeyeceği gibi, zararlı da olur: ilimatsızlık ve şüphne uyandırır.

Fikir yayımı, âlin ve mütehassıslardan teşkil edilmiş komisyonlar tarafından değil, teferrüta dalmıyan, umumi kavrayışı, sentetik görüşü kuvvetli, yayını tecrüben ve halk psikolojisini bilir bir tek kafadan idare edilmez. Fakat daima metod ve plânla yapılmalıdır.

Yayın için, her vasıfadan istifade edilir; bunların başında ise, misyonerler gelir. Hıristiyanlığın yayılmasında, misyoner papasların hizmetleri büyüktür. Cumhuriyetin kökünü kurduğu tarikaların Anadoluya yayılması da, misyoner dervişlerin eserinden başka bir şey değildir. Bugün, siyasi misyonerlerin fanşiyetli dünyasını her tarafında görüldüğü.

Fikir yayımlarının, bir de müdafaa için olanları vardır ki, halk kütelerini yabancı ve zararlı fikir yayımlarına karşı korur. Müdafaa yayımları, halk kütelerine tatbik edilen yasaklarla beraber yürümlüdür çünkü, mercedilen her şey, ferdler üzerinde olduğu gibi, küteler üzerinde de, bir tecessüs ve alâka hissi uyandırır. Bu ise, yabancı fikir yayımları için, en müsait bir zemine hazırlar. Menedilen şeylerin, mahiyet ve zararları hakkında küteleri aydınlatmak ve inandır-

mak lâzımdır.

Fikir yayımları, sadece yayımı yapmış olmak için değil, fakat belli bir maksatla elde etmek için yapılır. Yazı yazmak, söz söylemek için değildir. Yazıyı çok insana dağıtmak, söz yüz binlerce insana dinletmek kâfi değildir. Bizim en çok aldatıldığı nokta da budur. Bu insana bir yazıyı okutabilir, bir sözün dinletilebilirsin; fakat onun fikrini anlamasını ve ona inanmasını yalnız bu vasıtalar ile temin edemezsin. En mübîn mesele, kütüde bir alâka uyandırmağdır; bu ise, ancak onun menfaatlarına dokunmakta kabildir.

Kütüphane bin bir derdi vardır. Fakat bütün bunlar nihayet bir - iki mesele üzerinde toplanabilir. İşte, yayım vasıtalarını bunlar üzerinde tekdış etmek lâzımdır. Fikir yayımlarında telerrüsa dalmak, her şeyde öldüğünü gibi, maksadın kaybolması neticesi verir. Kütlelerin en büyük ihtiyacını bunlar çıkardıkları sonra, bunu kısa kelime veya formüller halinde ifade etmek ve bütün yayımlarda bunlara istinad etmek birinci esastır. Fransa ihtilâlinde bütün fikir hareketleri HÜRRİYET, MÜSAVAT, ADALET kelimelerinde hülâsa edilmiştir. Halk uzun zaman, bu kelimelerin fânuu tesiri altında yurtdışı.

Genç - Türk hareketlerinde de, aynı kelimeler, aynı maksatlarla kullanıldı. Bunlar, kütüphanelerin o zamanlardaki ihtiyaçlarını ifade ediyorlardı.

Formüllerde katıyet değil, genişlik vardır; onları herkes, kendi menfaatlarına göre tefah edebilir. Fransız ihtilâlinde bu kelimeler, manalarını kaybetmişlerdi. Serbestlik, her zamandan çok tahdid edilmiş, adalet ise

hem bütünü ortadan kaldırmıştı. Fakat halk kütüphaneleri, formüllerle hadısı mukayese etmezler; bir deha onların tesirlerine kapıldıkları mı, artık onları, sevk edildikleri yoldan kolay kolay geri döndürmek mümkün değildir.

Nasyonal - sosyalizmin fikir yayımlarında önceleri, kullanılan birinci tem ŞEREF ve HAYİYET idi. O zaman millet, Versay muahedesi ile millî şerefi ve hayiyeti kusur tesirlerinden kurtulmak ihtiyacında idi. Bu gaye elde edildi. Fakat milleti, aynı yolda yürütmek için, yine ihtiyacına dayanan diğer bir formül lâzımdır. "İş için, ekmeğin için Hitler", sözü bulundu. Yüz binlerce işsizlere ekmeğin bulmak mülli bir ihtiyaç haline gelmişti.

Diğer memleketlerdeki fikir hareketlerinde de hep aynı esasları görüyoruz. Bütün fikir yayımı o kadar çok muvaffak oluyor ki, kütüphanelerin kendi ihtiyaçları üstünde, yeni yeni millî bir ihtiyaç ortaya atıyor, bu ihtiyaç, millî bir ükû oluyor, ve kütüphaneler, her şeyi unutup, onun peşinde yürümeye başlıyor.

İstiklâl harbinde YA İSTIKLÂL, YA OLOM formülü ile hareket ettik. Önceleri, birçok yerleri düşünene bırakmak lâzımgeliyordu. Her çekilimde maneviyatı kuvvetlendirmek, ve çekilme ile mukavemetin bitmeyeceğini fikrini bütün millete aşılamak için TEK NEFER, TEK TEPE düsturunu bulduk. Tek nefer kalsa, kalan tek tepede müdafaa edecekti.

İşte milletleri yürütenler, fikir ve inançları böyle kısa fakat kudretli formüller içinde öğütürler ve onları yayırlar.

Yayımlarda, kütüphanelere, tahakkuk etmiyor

cek ümidler vermekten çekilmek lâzımdır, çabuk ümide kapılmalarına mukabil, ümidin ümitsizliğe, sevgiden nefrete birdenbire geçebilirler. Hakikat olman uzun sürecek ümidler onlara aşılanırken, merhaleleri işaret etmeli, ve herbirine varıldıkça, kütüphanelerin sabır ve tahammülü kuvvetlendirmelidir.

Kütüphanelere heyecan uyandırmak, onları; fikir yayımlarını kabule en müsait hale getirmek demektir. Bunun için ise, onlara, en büyük ihtiyaçlarına ait yakın bir ümid vermek ve bunu, kısmen olsun, tahakkuk ettirmek lâzımdır.

Eskiden soğutup yeniyi aşıtırmak ve inandırmak için, ne sade eskinin fenalıklarını atıp dökmek, ne de yeninin faziletlerinden uzun uzadıya bahsetmek kâfi gelmez. Fakat yeminin küçük bir faydası, gözle görülecek, el ile tutulacak şekilde kütüphanelere gösterilirse, inatçı ve güven hemen kuvvetlenirler. Bu sebeble, her muvaffakiyetden, fikir yayımı için geniş miqyasda istifade edilmelidir.

Yayımlarda vasıta seçimi, kütüphanelerin bilgi seviyelerine göre olur. Halk, yayıncı ve bilgileri birbirinden çok farklı, birçok kütüphanelerin bir araya gelmesinden vücud bulmuştur. Aynı fikri onların hepsine yaymak için, hususiyetlerine uygun vasıta ve usuller kullanılmalıdır. Bilgi seviyesi henüz yükselmemiş kütüphaneler üzerinde en tesirli yayım vasıtası sinemadır. Fakat manzara seyrettirmekle yayımı yapamaz. Mevzuu yayımlamak fikri olan bunları fişmeler yapmak lâzımdır; bunlar alâka ve heyecan ile seyretilirler; çabuk ve kuvvetli surette inandırılır.

Fikir yayımlarına tekrarlama, her arda gelmeyen bir tekrarlama, esastır. Yüda bir hafta tasarruf ikri üzerinde yayım yapmak, hiç bir şey yapmamaktır.

Fikir yayımlarının lüzum ve ehemmiyetini, biz de anlıyoruz ve takdir ediyoruz. Yalnız unutmayalım ki, bunda teknik esaslara dayanamadıkça muvaffakiyet yoktur.

ZEKÂ ÖLÇÜSİLE TÜRK ÇOCUKLARI

Yazan: Rusim ADASAL

- Marmara Cihannak Hastanesi
Klinik Şeflerinden

Cihan kadar eski olan Türk milletinin 357 kürresi üstündeki tarihî ve içtimai rolünü birçok ilmi cephelerden inceleyen ve bu hakikatleri âlengümlü göhrette dünya âlimlerine de tashîk ettiren ebedî Şef Atatürk antropoetiği cephesine de büyük bir ehemmiyet vermiş, kahraman ve medeniyet kurucu cehdlerinin kafatası kutularını ve zavîyelerini âbâdın mücerriplerine ölçtürmek ve bu tecrübeleri vecine bir heyet manfili ile onlara bazı yurt köşelerindeki temiz kanlı köylülerle de tatbik ettirmek suretiyle bugünkü Türk ırkı bakışından ideal bir insan kâfâsu taşıdığına meydana çıkarmıştı. Bu morfoloji bakımından bir telkiktir ve mütekâmil bir insan şahsiyetinin klâsik tavrîleri arasında fizikî hayat tetkiki çok mühim bir mevki tutar. Meshur kriminolog (Cürmiyat âlimi) Lombroso'nun (Doğuşun suçlu - Criminal ne) nazariyesi buna müstenidtir; çehre fizyonomisinin normal veya anormal ifadelerine göre bir insanın olgunluk veya fenâlığı, suçlara karşı olan tavısalı derecesine hüküm verir. Tanınmış Alman ruh hekimlerinden (Kretschmer) de insanın morfolojik çıkardına göre iki tipe ayrılır:

1 — Siklot (Astetik tip) yani uzun ve ince yapılı

2 — Siklot (Stenik tip) yani kısa ve

kalın yapılı insan tipi... Bazı âlimler de kâh insan kanının kimyevî terakibine istinat ederek muhtelif bir takım biyokimî usullerle insanları kalsiyum veya fosfor ilâh... gibi tiplere ayırmışlar; bazıları da âlemi hariciye karşı olan aksülâmelerini yani refleksleri; mizi esas tutarak Amerikadaki meşhur (Behaviorisme) mektebîni kurmuşlardır. Esasen Atina âleminin parlak ve âlengümlü telekkil çağında bir insan, isimleri zâhredilmeyecek kadar çok olan fitratî müdâfîri ile şahsiyetini tebaruz ettirmeye çalışır ve çalışmaktadır. Bugün bile seksen milyon yakın muazzam bir insan küllisinin ihmal edilmez bir medeniyet yuvasını kurmuş olduğu büyük bir Avrupa köşesinde en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün insanların ahlâklatı, burup delikleri, alt çene ve üst çene kemiklerinin genişlikleri ölçülmekte; kan gruplarını bakılmakta ve tam manasile Fransız olan (Gobineau) nın ırkçılık nazariyesini öne sürülmektedir. Bütün bunlarda idealist bir insan telâkisini aşan ultranormal hükümlerin bulunduğu muhakkaktır; fakat her milletin ancak kuvvetli ve mümtaz bir mevkide görünmekle yaşayabildiği ve çok kere ilmi hakikatlerin bu arzulara göre değişik çehreler aldığı çağda yaşıyoruz. Binasaleyh her millet, en değerli hazinesini teşkil eden

bütün millî varlıkları ve bu meyanda en başta olarak (Millî zekâsı ve şahsiyeti) ile öğünmeğe haklıdır. Fakat modern ruhiyata göre bir insanın şahsiyetini telkik ederken yalnız bir seviyesini ve mesela morfoloji mükemmeliyetini veyahut kan ahlâtların terakibi bütünlüğünü tayin etmekle iş bitmez; bütün seviyeleri, yani uzvi ve ruhî, ahlâkî ve içtimai kabiliyetleri gözden geçirmeli ve sonunda tam bir sentez yapmalıdır.

Hiç şüphesiz ki insan şahsiyetini tayin eden keyfiyetler arasında en mühimlerinden biri "Zekâ mekanizması"dır. Çünkü mantık, muhakeme, hafıza, dikkat ve idda gibi ruhî fonksiyonların hepsi bu mekanizmanın birer çarlından ibarettir; ve bugün zekâ olmanın bir insanın şahsiyetinin diğer keyfiyetleriyle ve meselâ içtimai ve ahlâkî cephelerini incelemeye ve ona göre hayatta bir mevki almaya imkân var mıdır?.. Muhakkak ki insanı tahayyül ettiren belli başlı kabiliyet zekâdır; ve zekâ randımanı, ruhî karakterler arasında ki tam bir ahenge bağlıdır. Son ay zarfında memleketimizin muhtelif kasabalarında ve köylerinde doğan çocukların bulunduğu mazbat bir gece yatışı mektebinde zekâ testleri ile geniş bir ruhî telkik yapmak fırsatını buldum ve aşağı yukarı (150) talebe muayene ettim. Bu tetkiki iki cihetten yapıldı: ilahde ilmi neticeler vermişir. Bir taraftan bu mektepte ta Karastan Gaziantep kârdan yurdun iklim ve hattâ bazı cihetlerden yaşama şartları; değişik olan bir çok çocukların bulunması; bir taraftan da (Grup testlerin) den ziyade "Ferdi testleri", tatbiki ettirilen cihetle bu tecrübemin beni her çocukla bir müddet temas etmek ve halletti ruhiyesini daha yakından anlamak imkânını

bırakmış olması idi. Elifinde önceden hazırlanmış ve formüle edilmiş olan (Millî test) nüsnesi olmadı cihetle bu Türk çocuklarını da klâsik Avrupa veya Amerika teatleleriyle muayene ettim. Gerçi muayene ilerledikçe çocuğun Doğum yerine ve içtimai seviyesine göre bütün bu formülleri bir dereceye kadar mahallileştirmeye çalışıyordum; fakat muayeneye bağlariken aynı zamanda bir muayene yapmak gayesini de güttüğüm için bu teatleler ancak tecrübemin sonunda imkân nisbetinde millileştirmeye daha doğru buldum. Tecrübemin bir cephesini Bilet - Simonon klâsik ve marul teatleleri yani cephmetriği teşkil ediyordu. Yani çocuk yaşlarını göre o yaşa uygun olan bir testi yapmak ve ona göre zekâ yatışı tayin etmeye çalışıyordum. Çünkü Biniyet göre her hakikî yaş bir zekâ yatışı vardır. Mesela (12) yaşındaki çocuk kendi yaşını cevaplarına basarak olarak verdiği zaman aynı zekâ yaşıydı; demek ki normaldir. Fakat ancak (10) yaşındaki çocuğun suillerini halledebilirdi vakit (2) zekâ yatışı geridedir; yahut ta bîhiştün akâine olarak (15) yaşındaki çocuğun kabiliyetini gösterir; ve normalin üstünde bir çocuk ve belki de (Deha) sayılır. Bundan başka (Zekâ ensalı) hesabını da ihmal etmirdim; yani bir çocuğun zekâ yatışının hakikî yatışına takasından çıkan adedi nazarı itibare alırdım. Mesela (12) yaşında bir çocuk aynı zekâ yatışında ise, VV. Sternin öne sürmüştü olduğu (zekâ ensalı) (1) yani normaldir.

Fakat bu muhtelif şikârlarda birin üstünde ve mesela 1.25; yahutta altında olmak üzere (0.90) olabilir. İşte bu neticelere göre çocukları normal, süpra anormal, ecrmahta tahtında, geri şikârlara ayırmak moshâ

" Terbiye ruhiyatın "ın çok güzel bir meto-
dudur. Tecrübemin diğer cephesini de " Mes-
leki tayin " bakımından bana indi de olsa
bir fikir verebilecek olan pratik yani manüel
testler alâkadar ediyordu. Gerçi bugün çok
cuk ruhiyatına fazla ehemmiyet veren mem-
lekelerde ve mesela Amerika, Almanya ve
Fransada (Mesleki tayin) daha ziyade bir
laboratuvar meselesi, yani (Pisikotekni)
tgidir; ve şu anda bile açık olan Paris ilim
sarayında bunu tecrübelerle mükemmel
gösteren ve insanın pratik zekâ kabiliyetleri-
tayin eden modern bir laboratuvar mevcuttur.
Ben tabiatle yokluk karşısında ancak bir
takım pratik oyun tecrübelerinden istifade
ettim ve sonunda bu her iki cepheyi de bir-
leştirerek bir kanaat edindim. Yukarıda söy-
lediğim gibi elindeki testler ya Newyorkun
semalara doğru yükselen gratisiyelerinde ve
yahut Parisin makine güdültüleri arasında bu
yüyen çocuklara mahsus testlerden ibaretti.
Bu Türk çocuklarının birinin içtimai vazie-
yetini tasvir etmek kabildir. Daha dün in-
bolunun yirmin hançlık bir köyünde ve basık
bir kulübünde bir anası ve dört kardeşi ile
yaşayan ve geceleri okumak imkânına bulamı-
yan bir okul talebelerini tasavvur ediyorum.
Açık denizlerde argın denizle mücadele eden
babaları fakir bir balıkçıdır; bir gece ölüm
haberini gelmesi muhtemeldir. Öbür ta-
zafta medeniyetin bütün mekanik maddeler-
ini doğuşla beraber görmeğe başlayan Lon-
dralı bir çocuk mevcuttur. Bu her iki çocuk
tipini yeni medeni mektep ve haya şartla-
rile ancak on yaşından sonra karşılaşılabilen

köylü Türk çocuğu ile, doğar doğmaz bütün
medenî buluntuları bulan Avrupa veya Ame-
rikanın şehir çocuğunu ayar (Zekâ ölçüsü)
ile mukayese ettim. Herde bir kitap halinde
neşredilecek olan bu mukayeseli tecrübemin
istatistiklerini kasa bir nakaleye sıkıştırma-
dığımı müteessifim.

Amerika istatistiklerine göre (0.90 - 1) ra-
kamları arasında temevvüc eden (Zekâ em-
sali) normal telâkki edildigine göre muayene
ettiğim (150) Türk çocuğunda ancak
beş altısının geri, birkaçının da normalin biraz
tahtında kaldıklarını ve diğerlerinin ya ta-
mamile normal veyahut ta süpra normal çık-
tıklarını gördüm. Geri kalan çocuklar da
altıncı sınıfta oldukları halde on altı on yedi
yaşlarında bulunan çocuklardı. Psikik testler
cihetinden ancak bazı tecrübelerde Türk
çocukları düz, fakat çeviklik ve maharet ilade
eden tecrübelerde de üstün çıktılar.

Çok yakında Erzurum Lisanesinde daha zi-
yade (Grup testleri) usulü de bir tecrübe
yapmak niyetindeyim; eğer alâkadar ma-
kamlardan müsaade edilürsem bu tecrübe-
min de bana bir şehir hakkındaki " Zekâ öl-
çüsü " nü verebileceğini ümit ediyorum.
Netice itibariyle hepimizden önce Türk mil-
letinin zekâ kabiliyetini ve enerjisini sezen
ve kendi dehasında toplayan ebedî Şefi ge-
ne minnet ve şükran ile anıyor ve Türk
gençliğinin sağlan terbiye metodları aye-
sinde her şeyi muvaffakiyetle başarabilece-
ğine yalın hissen değil, bir mücerrip sifati-
le de inanmış oluyorum.

YARININ

IDEAL NESLİ YARATILIRKEN

Yazan: Dr. İsmet BİRANO

Hayatın bir mücadele olarak tarif edil-
mesi çok eskidir. Bu geniş iladeli mücade-
lede muvaffak olmak ve var kalmak için,
kudretlerini bir hedefe tevcih eden ve ihtiya-
jlarının doğduğunda bin bir temevvülü faali-
yetlerinin ahenkâr intizacıle bir kütle salar-
bet ve mahabeti alan insan cemiyetlerinin
sağlam ve mükemmel tip fertlerden teşke-
kul etmiş olması şarttır.

Milletler arası eşit ihtisararımı tabii
hedefinden inhiral ettirdiği içinde yaşadığı-
mız yirminci asır medeniyetinin en son had-
lere kadar gerip çetinleştirdiği bu mücade-
le, yaqamak iddiasında olan cemiyetlerden,
yani onları kuran fertlerden, teşkil ettikleri
mukavemet safında muvaffakiyet için tari-
hin hiç bir devrinde görülmeyen hamle ve
enerji istiyor.

Bugünün riyazi ve hiç müasahası ol-
mayan yaşama şartları altında, akti: bir rol
sahibi olmayan ve hele normal bir fertten
daha geniş ihtiyacı ve daha ihtinamla ba-
kima muhtaç olan cemiyet mensi muhasa-
lası plançosunda fert ölçüsüle birkaç defalar
menfi kıymetli cemiyet posularının, gene ta-
rihin hiç bir devrinde hissedilmeyen şekilde
cemiyete ağırlık veren bir yük teşkil ettik-
leri görülmüyor.

Hududu olmayan, azamî sınırlar ve reaksi-
yonlarda şiddet isteyen bugünün maddi fa-

riklaki medeniyetinde, milletlerdeki hayatîyet
tansiyonu farkı, neticelerini eski medeniyet-
lere nazaran çok daha acı ve amansız olar-
ak tecelli ettirmektedir.

Bu şartlar altında zayıf ve hasta insa-
ların teklif ettiği bir cemiyetin paydar
olacağı tasavvur muhaldir. Diğer taraftan
yine bugünkü medeniyetin burularda, toprak
altında, makine ardında, şahsi tahavvül
hududu tanımayan, tabii yaqama tarzlarından
ferdi istidat farklarından, günegünden, ha-
vasından ayırıp gayri tabii, standard hayat
şartlarının intibak zaruretinde bıraktığı kütle-
lerle cemiyeti mülhik bir döjenerasyon
doğru götürmesinden endişe ediliyor.

İşte bir taraftan mükemmel fertlerle ku-
ruluş bir cemiyette takatin üstünde didinip
var olmak endişesi, diğer taraftan cemiyet,
peşinde kışkırmak zaruretinde olunan mede-
niyetin tereddidinden vikaye zarureti, cemiyet-
yetleri, fertlerinin tekmül ve istisalı baka-
mından, keyfiyetten farklı ve bazılarında ileri
derecelerde müdahalekar birçok tedbirler al-
mak mevkinde bırakılmıştır.

İnsan hayatının heimen cemiyetlerle ayrı ta-
rihte başlayan ve ait oldukları devirlerin ümî
telâkiklerine göre derin değişiklikler gösterip,
bugün telâkîler akakiîl bir mevzu derecesine
yükselen bu tedbirler nesil hüvassihhası Euge-
nigüç, namı altında mütalea edilir. İnsan toplu

lokaların cemiyet vasfı aldığı anlardan itibaren tedricî kendini hissettiren bir lüzum, nesil bîfırzıshıhanın ilk hükümlerini ta'aski kaviyelerde ıfşılar, ahlâkî kayıtlar, ilâhî emirler, kanunlar şeklinde izlendirmiştir. Hazretî Mursanın tereddidiye uğramış kavmine yeni bir hayat vermek için aldığı korkunç tedbirler, spartalıların mükemmel tip vatandaşlara sahip olmak için dejenere cemiyet unsurlarını sekteye etmek yolunda doğrudan doğruya terdî istihdaf eden en kısa yoldan cezai usulleri zamanımızda münakaşe mevzuu olmayan çok ileri müdahalekâr aistemlerdir.

Modern öjenik tedbirlerinin istinat ettiği ilmi esaslar genetik ve kısaca şunlardır: Her canlı bir kâhil şahıs dahilî (= irsî) ve haricî sebeplerinin müşterek tesiriyle husule gelmiştir. İrsî biyolojide bu kâhil şahıs Phenotype denilir.

Demek her insanda bir ecdattanberi irsî çevrelerinin sürükleyip getirdiği irsî şahsiyet (= Genotype) ve bir de haricî muhit ve müessiratın tesiriyle husule gelen irsî muhit şahsiyet (= Paratype) vardır.

O halde her şahıs, onu tekvin eden bu iki müessirî tadil ederek değişikliğe maruz bırakmak mümkündür.

Tetikik mevzuu olan bir şahısta, irsî çevrelerinin muhitîbî şekilde karıştırılmasıyla meydana getirilen değişikliğe (Myxovariation) haricî muhit ve müessiratın tadil edilmesi ile meydana getirilen tebeddülata da (Paravariation) denilir.

Älemîâmî bir tabiat kanunu olan, nebat, hayvan bütün zevilliyatı hükümlerinde leucaklayan irsî biyolojisi (= Genetique) mevduatına göre irsî âlâmet ve vasıfları (Chromosom)lar içinde mustakilen mevcut olan ve taksimî gayri kabil bulunan irsî vâhdetleri (= Gen) ile intikal ederler. Hücrelerin muahhar inkısam ve tekkessüründe kromozom-

larla aynı inkıfâsı takip eden bu genler, ne-masını imkâl etmiş kâhil bir şahsın bütün hücrelerinde mevcuttur.

Galip (= Dominant) vasıflı irsî âlâmet-leri her yeni nesilde haricî tezahürlerini gös-terirler. Ricci (= Recessif) vasıflı âlâmetle-ri tezahürü için ise aynı marazî faktörleri hamul ilki cevherin bîleşmesi (= Homozygotic) lâzımdır.

Binaenaleyh bir irsî âlâmetin bir nesilde tezahür etmemiş olmasını gömmekle bu irsî vasfın kaybolduğuna hükmetmemelidir. Ricci irsî faktörleri, her nesilde mutlak haricî teza-hür vermemekle beraber, galip irsî vasıfları gibi asla zail olmazlar.

Gizli irsî vasıflarını nesilden nesile âlâ mîbahe intikal ettiren büyük irsî vasıflı mah-mul şahıslara nakil (= Conductor) denilir.

Bunların taşıdıkları gizli irsî karakterleri yukarıda izah edilen şekilde, muayyen biyolo-jik şartların bulunsu derhal haricî tezahür-lerini verirler.

Bu keyfiyet kendi kan muhitlerinden izdivaçlar yapmak itiyadında olan ailelerdeki meşhûr tereddidiyi biyolojik olarak izah eder.

Bar şahısta irsî bozukluğu tezahürünü ameliyatla izale etmek, o şahsın irsî hamu-lesini ahfâde intikâl ettirmek vasfını izale edemez.

Şu mîllâhazelerden anlaşılabacağına göre, gelecek nesilleri failk vasıflarla yetistirmek için iki nevi tedbir mevzuubastır.

1) Boruk irsî hamulehilerinin gelecek ne-siller üzerindeki tesirlerini durdurmak;

2) Normal fertleri en iyi şartlarla te-kâmül ve inkışafa mazhar kılmak.

Birinci tedbirî temin etmek için bugün tasavvur ve tatbik edilen en insanî yol, bu şahısları kısırlıdır.

Kısırlatma tedbirî ilk defa Amerikada

tatbika başlanmış ve bir istatistika göre 1925 senesinde müttebit Amerika devletleri-nin 23 ünde 2938 kadın ve 3307 erkek ka-sırlatılmıştır. Bu tedbir 1934 senesinde Almanyada da kanunî bir menburiyet haline konmuştur.

Yine müdahalekâr bir tedbir olan izdi-vaçtan evvel sühhi muayene uzun zamandan-beri İsveç, Norveç, Danimarka, İsveçre, Amerîka, Almanya da birde mecburî kılın-mıştır.

Bu esaslardan doğan bir endişe ile Ame-rika ve İngiltere mübacir kabulünde kemni ve keyfil şahıslarda gayet sıkı kayıtlar koy-muşlardır.

Normal fertlerin tekâmülünü istihdaf eden tedbirlere gelince, bu noktada, sırf bir tağ-diye hususiyeti ve haricî müessirlerle kendi-lerince münazar vasıfları haiz bir bey tipi yaratmak kudretinde olan ardardan çok geri olduğumuzu itirafla beraber, bîfırzıshıhanın bu,ünkü müsbet mevduatlarından istifade furumunu zikredebiliriz. Bu bakımdan Cüm-huriyet hükümetimizin çocuk esirgeme kurumu, sühhi müessiselerinin ve tedris şartlarının

ışlah, bîfırzıshıba kanunu, büyük sühhi mües-siselerimizin çalışanlara en son sühhi imkân-larla müsait şekilde kurulması ve nihayet sporun şumullu bir devlet teşkilâtine alkan bir duruma çıkarılması vesaire gibi deha da teakup edecek olan büyük hamlelerini şükranla kaydedebiliriz. Bu sahada bizden çok daha evvel işe başlamış muasır diğer milletlerin de şüphesiz pek geniş teşkilât ve faaliyetleri vardır.

Burada fertlere dögen büyük vazife de kendi muhatırlarını fena itiyatlarını tesirile bo-zulmaktan korumak; vükûflarının yolda, istihlat ve spor neşe bakımından haklarını vermek, tabiatın hayat kaynaklarından imkânlar ka-lup bul, bul istihlâf etmektir. dünyamın en büyük dehasını yaratmakla üs-tün irsî çevrelerine ve bütün kabiliyetlere malikiyetini inpat etmiş olan Türk milleti, bel ve parlak güneşli, bütün iklimleri zine-sinde toplayan zengin harineli bu güzel va-tanda yarına daha iyi imkânlar hazırlamak için çalışkan, açık havadan, karlı dağların-dan, rozlı çiçeklerle bezenmiş renkli kızlaran-dan istifadeyi de asla ihmal etme; koy ve eğlen.

GEÇMİŞ ASIRLARDA

ERZURUMDA
İŞ VE AİLE HAYATI

Yazan: Abdurrahim Şerif REYCU

Tanzimat devrinden yani 1839 den evvel Erzurum ahalisinin yaşayış ve iş hayatı şimdi gördüğümüzden başka bir şekilde idi. Nakil vasıtaları Deve, At, Katır, Merkep ve Öküz arabası ile yolculuk edilir ve diğer tüccarî eşya taşınırdı. Şehrin münasebatı diğer vilâyetlerle ancak bu vesait ile temin ediliğinden, Erzurum sınırlardan beri gördüğü ve alıştığı görenek ve adetleri hiç bozmamış, bunları tanzimata kadar muhafaza etmişti. Şehrin erkek ve kadını hepsi çalışır, her aile ihtiyaçlarını el birliği ile temin etmeye uğraşırdı. Sanatkarlar, küçük, büyük tacirler yaptıkları işlerin cinsine göre sınıflara ayrılmıştı. Meselâ kürkçiler, çubukcular, yulırcılar, göbeciler, nalçacılar, pençeciler, semeracılar, kasıkçılar, zembilciler, kavukcular, dukumacılar, bıçakçılar, kundakçılar, kendirciler gibi bugün çoğu ortadan kalkmış bu sanatkarlar ile diğer esnaf ve sanatkarlar şehrin muhtelif semtlerinde toplu olarak sanataharın jera ederlerlerdi. Sıra, sıra dizilen bu dükkanların ıssız ettiği sokakların üstü örtük olup birer kapalı çarşı idiler. Her esnafın şeyhi, kethudası, yiğit başı var idi. Bütün esnafın baş şeyhi dabaglar tokyesinde mukim olan dabaglar şeyhi idi. Hiç bir sanatkar yaptığı işle hilekârlık yapmada çürük, bozuk baştan sayına iş çıkarmazdı. Eğer buna cür'et eden birisi olursa o, esnafın şerof ve namusuna tecavüz etmiş sayılarak, o üstay,

mensup olduğu esnafın şeyhi erkâne çeker ceza görürdü. Kötü yaptığı işi ifreti alem için dükkanının kapısı üstüne çivilerin. Dükkanında cezanın müddetine göre kapalı kalarak iş ve gücünden menedilmiş olurdu. Esnaf arasında bu kötü iş yapan ustanın keredisi bozulur, esnaflık heysiyetini ganiy ederdi. Esnafın doğru ve iyi iş yapmasını temin eden ne kadının hükmü ve nede müftünün ihtiyası ve beyler beyinin emri, su başının tefişi gibi bunların hiç birisi müessir olamazdı. Esnaf üzerinde en büyük ütürite ve disiplin iera eden ve yüniten esnaf şeyhleri idi. Bu şeyhlerin başıda tekyede oturan dabaglar şeyhine bağlı idi. Bu şeyhin esnaf üzerinde barikulade denilecek bir surette nüfuz sahibi olmasının yegâne vasıtası tarikatın ahkâmını iera etmek gibi salâhiyet sahibi olmasıdır.

Erzurumda, Selçukilerin zamanından kalan bu tarikatın adı Ehi tarikatıdır. Bu tarikat, Erzurum şehrinin yerli zorhaları olan sipahilerde ve nede ulema sınıfında ve ırğat ve renker talifesinde var idi. Bu sırf, şehrin orta sınıf halkını teşkil eden esnaf tabakası arasında hüküm süren bir teşkilat idi.

Tarikatın müessesisi olan (Ehi evren dede) nia emir ve nasihatlarının adına (Futüvvetname denilmektedir. Bunda esnaflığın ne gibi gairat altında iera edilmesini tarım, uzadıya tarif ve beyan etmiştir. Futüvvetname bir esnafın farizetli olması için alış verişinde

müşteriye karşı muamelesinde ve yaptığı işde doğru ve salim olmasını esas olarak kabul ettiğinden, bunun hilafında olanları tarikatın taredilmesini emir ettiğinden dolayla esnaf şeyhleri pirin bu buyruğunu ellerinde kalkan olarak kullandılar, buna karşı gelenler köfür işlemiş gibi büyük his gönen sahibi olduğuna hükmederek o esnafı işlerinde yavaşmazlardı. Hükümet, her hangi bir esnafı (tenasah atmeden önce onun mensup olduğu şeyhinden lazımgelen malumatı aldıktan sonra, hakkında lazımgelen muamelede bulunur. Her esnafın yaptığı işleri, şeyhleri sıkı bir surette murakabe ve kontrol altında bulundurur. Ölgüde, tartıda, işçilikde noksan ve bozukluk görülümü henen o esnaf erkân ediller ve lazımgelen ceza o anda tatbik ve iera edildirdi.

Bir sanatkar fakir yolu olupda ölürse mensup olduğu esnaf ölenin ailesine bakar, küçük çocuklarına yetiştirir, babasının meşegini takip ettirirler. Çocuğa lazımgelen sermaye ve alat ve edevat lonca tarafından temin edilerek o ailenin yıkılmasına mani olmuş olurlar. Ara, sıra yenicerilerin ulofeleri çektiği senelerde parnası kaldık aşamış bize bakınıyor! diye pahrıdi, kültürdi çıkırp esnaf dükkanlarına sarkıntılık ettiklerinde dükkanlarının sınıklarını eline alan esnaf bu gibilerin kafalarına indirmekten çekinmezlerdi. Bu cihetten yeniceriler ne ulma amfından ve nede sipahilerin korkmazlar. Bunlar ancak esnaf tabakasından çekinirlerdi. Çünkü hakısı yere bir esnafa tecavüz vakti oldumu? diğorilerde müttelid bir kitle halinde hareketle geçerek hakınlığı alt etmeye muvaffak olurlardı. Dabaglar şeyhi, nakibi ile kethüde yekit başı ile beraber elinde esas, bağında taç biçimli kavuğu, hakibin elinde tarikatın timsali olan bayrakla çarşı pazarı dolamazğa çıkdımı, her gören adam kemali ihtiramla ayağa kalkar, el kavuşturur, boynunu önüne

doğru eğerek tazim ederdi. Eğer şeyh birisinin dükkanına girerse o anda dükkanındaki muamele durur, şeyhin huzurunda el pençe divan durulurdu. Şeyh otur diledikten sonra oturmazdı. Şeyhin emrile oturursa diz üstü oturur ve elini diz üstüne koy başını önüne eğerdı. Dükkan sahibi, şeyhin sözlerine yavaşca karşılık verir, elile, başile harekette bulunmazdı, bulunan büyük bir saygısızlık göstermiş olurdu. Şeyhin dükkanında oturduğuna o çarşının esnafı çar çabuk haberdar olur. Bir birlerine yavaşca (Şeyh el hazretleri ilancanın dükkanında oturuyor) diye saygı ile karşılık sevgilerini ıthar ederlerdi. Şeyh dükkanında oturduğu müddetce çarşıdaki mutad görüş ve iş hareketi durur. Süküt içinde kalırdı. Hükümetcede şeyhin kudri ve kıymeti yüksel tutulurdu. Şeyh paşa sarayına ve yahut yeniceri ağası dergahına gittiği zaman saray ve civarında esnafın şeyhi geliyor diye sözler devaran eder, beyler beyi sarayın kapısından şeyhi karşıladığı gibi, yeniceri ağasında dergahının önünden şeyhin kademine müntezir olur, son derece hürmet ve riayet gösterirdi. Yeniceri ocağının lağvine kadar Erzurum kalesindeki sipahî ve yenicerilerin tehiizat ve levaziminin çoğu esnaf tarafından temin ediliğinden Erzurumda harp sanayisi İstanbul derecesinde yükselmışdi. Sipahilerin çizmeleri, kılıç, kargı, kalkan mab-ları, atların oyar takımları, çalkıları, yenicerilerin top arabaları, topraklı, tüfekleri, yağ tağanları, serhedlikleri, kasıkkıları, corban tasları, kazanları, piştö, karabinsaları Erzurum tophanesinde küfçüler, tükçükçüler, sarıapne-kasıkçılar çarğılarında bu levazim ihraz edilirerek askeri dehhoylara teslim edildirdi. Batın bu esnaf takımı dabaglar şeyhi tarafından mukaddes buyruğu sayesinde hüküm ve idareci altına alırdından, şeyhin kudret ve nüfuzu karşısında hükümet istih, istemez buva mümaşat etmek mecburiyetinde idi.

reilen semavi taslar bu fevkalâde sûratları-
nın tesviri kirmakta ve hattâ bazı gualar
negretmektedirler, Semavi taslar üzer me
görülen ve bu tasların hararet i t e su
zûlden eridiklerini delâlet eden parlak ve
sert tabaka bu hadisenin inkârı mümkün
olmayıp bir delildir Bir nebat tohumunun
bu şiddetli hararete dayanabilmesine imkân
verir mi ?

Bu kuvvetli fikirlerin ortaya çıkmasıyla çirkinleşen olan her şeyi gözden geçiren hummaları yıldızlardan yıldızlara naklettikleri nazarıyı yerine başka bir nazariye ortaya atılmıştır.

Modern tuzik ziyarın çeşitli cinsimlere bir tazyik yapıpın ispat etmişir. Bu tazyikın kuvveti yapılan hesaplara göre bir hektarlık arazi üzerinde 15 gram kadar bir şeydir. Bu tazyik bir şeyyaren bütün sahınsı teşmil edilecek olursa elde mütahız bir tazyikın niyeat olduğu görüldür. Bu kuvvetin mesele güneşin arazi çekme kuvvetine kıyasen pek küçük olduğu görülmüşdür. Bu kıyaslan bu iki tazyik çok hafif cinsimlerin şeyyareleri üzerinde cazibelerni tesirinden kurtularak serbest kalabilmelerine kâfi gelmektedir.

Bu nazariyeyi kabul ettikten sonra üzerinde hayat şartları bulunan bir seyyaraycı ele alalım. Bu seyyaraycı üzerinde yaşayan ve mikroplardan da daha küçük olan bazı nebatat hücreleri yukarıdaki nazariyeyi istisaden tamamıyla kabul ve boygılda baki boyda olmağa başlayabilirler. Bu arada bunlara terakki edene rıza hükümleri bu küçük tohumları en ilimce katarak sürükleyebilir ve bunları başka bir yıldız kadar götürebilirler. İşte yeni teğakkül eden bir yıldız ötesinde mecburi hayat bu suretle başlayabilir.

Bu pek dahiyane görünen nazarıyınızda
 stirax görmüş tıraları var!

[illegible]

Evvelki iddiayı kabul eden âlimler nazariyolarına karşı yapılan bu tirazdan herçede dehisleri bulmak üzere laboratuvarlarda hararetili bir surette çalışmaya başlamışlardır. Bu çalışmalarda boşlukta ki gazların simi olarak vücuta getirilmesine uğradığı ve bu parçalar içinde hayatın devam etmekte olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmada havası tamamen tecrit edilmiş bu tüpün içine bir insanın başını sokarak 24 saat kadar gazı içinde ve -269. - 271 derecelerde tutulmuş ve sonra - 190 derecedeki mayı içinde yirmi gün bırakılmıştır.

Bu tecrübe'nin geçirilen tohumlar tohumlardan tamamen teerit edilmiş bir muhitte bırakılmış ve bir müddet sonra hayata aydetildikleri görülmüştür.

Aynı tecrübeler mikroskopik hayvanlar-
caları üzerinde de yapılmış, aynı mu-
alfakiyetli neticeler elde edilmiştir.

Bu tecrübeler sonunda anlaşılmıştır ki:

a)de ve karanlıkta muhafaza edilecek olur

Bu neticeye vardıktan sonra son nazari
nin bir hakikati ifade etmekte olduğunu
anlamak mecburiyetinde kalıyoruz.

lan hayat yıldızdan yıldıza atlayıp geçmek-
te ve bu suretle ebediyete doğru devam
edip gitmekte olduğu açıkça anlaşılmaktadır.
Bu nazariyenin ispat edilmesi maksadile
varolan laboratuvar cihazları yanında di-

guk hararet havasızlık, rıyanızlık gibi şartlar içinde hayatın iclebet devam edebilmesi imkânı, tıbbıyassa tıb mevzuuna yeni ka-
zançlar getirecek, büyük hizmetler görebilecek bir keşif olarak telakki edilmektedir.

CÉLINE

Yazarı: ANATOLE FRANCE

Cochetlet ona merdivenin bir basamağına oturmuş kafası dışları arasında, soluyordu. O hakikaten iğrenç bir halde idi. Sağ gözünü kapatmakta olan şiş göğsü bir yumruk kadar büyüdü. Ve bu gözden çamurlarla lekelenmiş yüzüne pas renkli yapışkan sulat akıyordu. Okşatıldığına tesirle yorinde oynamış olan kirlili kulları ve siyah çatkını saçları dökmüş kepekli başını meydana bir rakıydı. Kulaklarında sallanan iri bir çift altın kupa ise bu iğrençliği tamamliyordu. Onun yanından geçerken adamlarını sıkıştırmak ve kalamı öbür tarafa çevirmekle iken yapıyışın. Sık solumalarında devam ederek sert bir sesle beni çağırdı.

Yanına yaklaşıyordum. O bana kötü kötü bakıyordu:

— Küçük dostum dedi benim solumalarımı içtince kendi kendinize "İste bir fok balığı" dediniz değil mi? Eğer benim bir kadın olduğumu düşünseydiniz, muhakkak şapkenizi çıkararak beni selamlardınız. Sonra başımı tekrar dizleri arasına bıraktı ve solumalarına devam etmeğe başladı.

Ben kızardım, bazı mazeretler mırıldanmağa çalıştım ve onun merdivenlerden çıkmasına yardım etmek için koluna girmek teklifinde bulundum. Sert bir şekilde reddetti. Onun yanından üzüntülü bir halde ayrıldım.

**

Bütün bu koridorun duvarlarında asılı

tablolar içinde bir tanesini hepsinden daha güzel buluyordum. Bir kadın büstü idi. Beyaz yüzünü altın sarısı saçları çevreliyordu. menekşe rengi gözleri hulyalı bir bakağa dolu idi, genç ve latif omuzları vardı.

— Ne kadar güzel diye mırıldanıyordum. — Bilmiyor musun onu? Bu Gerardın Psyche sidir. Tablo ilk defa 1796 senesinde teşhir edilmiştir. Şimdi Luvr müzesindedir. Ressamın zaheseridir. Fakat bu etraf tablo üzerinde kendisine tekabüleden kimselerden daha iyidir. Bu ilk düşünce ile netice arasında o kadar büyük bir fark vardır. Eserin kendisinde Psychenin yaşı muhakkak ki iyi bir surette ve itina ile temsil edilmiştir. Fakat biraz zoğuk, çok cilalı, çok kaygan ve çok donuk. Bu eskişide ile yapılaş daha serbest, tarz daha geniş, his daha çok. İtali bir ateaklık, bir cilt tazeligi, bir şefkat var ki Luvr müzesinde muhafaza edilmekte olan aslında bunlara tesadüf mümkün değildir. Fazla olarak burada hakikat var, hayat var tabiat sezilmiş ve tesbit edilmiştir. Model ressamı teatri altında bırakmıştır.

— Fakat efendim dedim, model bunun kadar güzel olamazdı.

— Bilakis, model de bu kadar güzeldi. Gerard mükemmel bir portre ressamıdır. Onun portreleri daima şayanı tercihtir. Burada gördüğün tamamen münasip fakat bitmeğe yaklaşmış bir resmidir. Sert temin ede-

rim ki bu eskiş model çok sadık bir şekilde, hiç bir mübaleğaya kaçmadan temsil etmektedir. Bil ki çocuğum, mübaleğa ve meth güzelliğe karşı bir hakarettten başka bir şey değildir. Bu Psychenin modeli uzun zaman atölyelerde şöhretini muhafaza etti. Celin adındaydı. Celini imparatorluk devrinin bir çok tablolarında bulmak kabildir. Davide modellik etti. Celin mağrur ve kötü ahlaklı bir kadın olduğu için kaba bir adam olan David ile geçinemedi. Guérin, Girodet, Baron Regnault, ve bilâhare Hersent'e modellik etti. de Margerite Prud'homme ile zamanının en güzel kadın modelii idiler. Margerit geyi bir tip idi. Fakat Celin daha mütenasip, daha ince, daha kibar idi. Saçları daha zengin teni daha parlak idi. Celin 1815 te ilk gençliğini geçirmiş olmasına rağmen ressamlar arasında hâlâ büyük şöhretini muhafaza ediyordu. Hatta imparator Aleksandr Paris'e geldiği günlerde onu görmek istedi ve kendisine birçok ta para verdi. Derler ki Düşas d'Angouleme de Celini görmek merakına düştü ve hattâ ona bir de hediye gönderdi. Ben bir gün ona Forbinin atölyesinde tesadüf ettim şişmanlanmış olmasına rağmen hâlâ güzeldi. Bundan önce kadar evvel... Bugün eğer yaşayorsa herhalde çok ihtiyar-

dır.

Fırsatını bulduğum zaman Mme Javé Menage'e bir mütehasısı edası takınırlık Luvre'a Gerardın Psychesini görmek için geldiğimi ve onu bana gösterilen bir akis ile mukayese etmek niyetinde olduğumu söyledim ve ilâve ettim:

— Psyche için para veren tanınmış bir model, Celindir.

Mösyö Menage ehemmiyet vermeyerek mırıldandı:

— Mümkündür.

— O çok güzel miydi?

— Diyorlar. Ben onun gençlik zamanını, bilmiyorum.

— Guérin, Girodet ve nihayet Hersent'e de modellik yapmış.

— Hâlâ yaşıyor mu?

— Ocu sen de tanıyor musun? Sizin apartmanında oturuyor. Koridorun dibinde benim atölyemin olduğu yerde..

— Celin?

— Evet Celin. Celin Cochetlet... Altın saçları... Menekşe gözleri...

— Ne diyorsunuz? O bu kadar güzel...

— Hayat. Bu... Ne yapalım... Her çiğün bir mevsimi var...

(La Vie en fleur'den)

SEN, AĞLIYORKEN DADAŞ

Yazan: Sadi AKATAY

Atanın yol uğrağı,
Kongrenin kurağı.
Burda vatan toprağı;
Kutsallaşıyor Dadaş.

Burda kükregen, taştan;
Her düşmanla savaştan;
O bir güneşti aşan,
Palandökenden Dadaş.

Generalken er oldu;
Türküğe rehber oldu,
Ulus seferber oldu,
(Kemal) ardından Dadaş

Türkân derdinden bilen
Türkü güldüren, gülen;
(Dalmabahçe) de ölen;
Yurtta yaşıyor Dadaş.

Büyüktür, Türkân gası.
Sarsıldı Türk dünyası.
Yurtta her Türk anası;
Kara bağlıyor Dadaş.

Eğerli, damlı dağlar;
Başları duman ağlar,
Karası coşkun çağlar;
Onun ardından Dadaş.

İlk tanırsın Atanı;
O vatan yaratani
Sen seversin vatani;
Çıkamaz yadından Dadaş.

Atan, göklerden insin
Acın mümkün mü dinsin?
(İsmet) gözyaşın silsin
Sen, ağılyorken Dadaş

GÖLGESİZ YOLLAR

Dayandığı ağaçtan acı bir yel esince,
Sarı gapraklar gibi duygular döküldüler;
Yolcunun gapraklara vedalaştığı gece
Dümdüz görünen yollar kıvranıp bükül-
düler!

NEREDE

Sengimi yerinden sormaya geldim,
Yüzüze baktılar, gâhâmsediler,
"Şallara bürünmüş bir beyaz tabut
Omuzda giderken gördük," dediler!,
Gariboğlu

SEBEP

Yazıme gümek için ne bir arkadaş vardı.
Gınlıme serpmek için ne bir damla yağ
vardı.
Hayalimde yalnız sarışın bir bay vardı
Sevgimi saçlarına atıp ayutmak için;

İçtiğim her kadehten aktı, kayboldu adım,
Ömrümü sırdım gitti yoluva adım adım;
Kalbimi parçaladım, fırlattım ellerine
Rastgeldiğim güzelin - seni unutmak için!
Gariboğlu

ERZURUMDA İLİM HAREKETLERİ

Şehirciyle hekim, kimyager, baytar, tıbbi tedaviye gibi kâh pratik ve kâh nazari cephelerinde çalışan münevverlerin sahaları dahilinde ayrı ayrı çalıştıkları ve ilmin yeniliklerini takip ettikleri muhakkaktır. Fakat ne de olsa bu lerdî bir çalışmadır, ve memleketin en ücra köşelerinde dahi şahsî zevkle çalışan vatandaşları görmek kabil olduğu cihetle buna tam manasile "İlimî hareket" denemez; çünkü maşeri bir gayesi ve şehretisi yoktur. Bizim mecmuamız Erzurumun kültür mahitinde ilmi kaynağının ve bağlılığın bir maaşidir; çünkü bu şehirde muhtelif sahalarla ayrı ayrı yurt vazifelerini deruhte etmiş olan bütün güzellere tabiiî etüdlerine açık bir rehberdir. Erzurum aynı zamanda buun gibi ve daha pratik bir sahada çok kuvvetli bir ilim hareketine sahne teşkil etmekte bahşıyordır. Batıda hile pek az büyük şehirlerimizle maaşar olduğu bu ilmi ve meslekî kaynağına, geniş miyana bir mesai kullolanıyayın. Mareşal Çakmak hastahanesinde mevcuttur. Öc senedenberi bu modern ve güzel doğu hastahanesinin geniş kütüphane salonunda yapılan tıbbî müsamerelelere bu sene de bir buçuk pydenberi başlanmıştır bulunmakta; ve her hafta Perşembe günleri saat iki buçukta diyarımızın bütün alâkadar münevverleri toplanmaktadır. Aaker ve sivil bütün değerli hekimlerimiz, kimyager, eczacı ve diğer tabiplerimiz buralarda toplanarak haftanın aktüalitetlerini konuşurlar; orijinal ve nadir

tıbbî müşahadelirini bütün seriri ve inhoratıvar tahlillerile takdim münakaşaya ederler. Bandan başka her hafta bir mütehamus ihtisamın çevresi dahilinde ilmi bir konferans vermekle mükelleftir. Bu konferanslarda güdülen gaye bütün diğer hekimleri ihtiaşaları haricinde kalan tıb yeniliklerinden haberdar etmek ve istifadelerindirmek. Bütün bu güzel ve müdellel konferanslar sonunda muhtelif tıb gazetelerinde ve bilhassa askeri sihiyye mecmuasında nesredilmektedir. İkinci Kâonunun beşinci günü başlayan bu müsamerelelerde takdim edilen bütün nadir vakaları ayrı ayrı zikretmeçilim imkânı yoktur. Az tesadüf edilen dimağ ırları, mesane yokluğu, cüzam hastalığı, vitiligo, muhtelif ameliyatlara ait muvaffakiyetler, burdebin mustahzerat gibi birçok vakalar ve mesaller bunlar arasındadır.

Konferanslar arasında sıra ile dahiyye mütehamus İrfan TITİZİN "Miyeloid lösemileri", rontkenci Efdel AŞARIN "Kan uyuşmalarına rontken gıatının marazî tesirleri", Ürolog Besim ENERENİN "Öc sene zarfında Mareşal Çakmak hastahanesi bevilie mesaisi", kolakçı Reşat ULUGÜN "Burin nevrozları", Operatör İzzet'in "Bağarak doğum lenneleri", Gözcü Fikret'in "Göz kazaları" gibi mevzuları dikkate şayandır. Aaşıyış Şefi Rasim ADASAL da "İstirap ve ölüm felafesi ve bunun karşısında hekim" adlı orijinal bir paramedikal konferans vermiştir.

Tabiatile aıraları geldikçe diğer mütehamuslar ve sivil hekimler de ubtelirine düşen konferansları ayı alâka ile dinleteceklerdir. Bütün bu konferanslarla müşahade rüt sene sonunda müsterek bir belleten atikotî altında nesredilmesi memleket ilmi namına büyük bir yardım olacaktır. Avrupada her hastahane veya ilim müessesesi humama-

lı ehillerin eseri olan mesaisini senelik broşürler ve kitaplar halinde nesreder; ve bunlar o memleketin ilmine tercüman olan kuvvetli ve mevsuk müeyyidelerdir. Binaenaleyh bu yurt vazifesini hem değerli mütehamuslarımızdan ve hem de yardımcı alâkadar makamlardan hararetle bekleriz.

ERZURUMDA

Şehir haberleri

■ Halkevlerinin yedinci açılış yıldönümü her yerde olduğu gibi Erzurumda da bir toplantıya vesile vermiştir. Öc gün öğleden sonra Belediye salonunda içtima etmiş olan halk evvela radyoda Başvekil Reşit Saydamın vermiş olduğu nutku dinlemiş ve bilâhare Halkevi reisi adına Bahadır DÜLGERİN ağzından Erzurum Halkevinin geçen bir senelik faaliyeti öğrenmiştir.

Gelecek senenin faaliyeti programı Dil Tanış Edebiyat Komitesi Başkanı Faik BİNAL tarafından izah edilmiştir.

■ Geçen ay zarfında Erzurum vilâyet Umumi Meclisi mutat senelik toplantısına başlamıştır. Vali Maavini Hüsnü BALÇININ reisliğinde yapılan ilk toplantıda ebedî Şefin adı saygı ile anılmış ve Meclisin toplantısı müasebetile büyüklere muhtelif telgraflar çekilmiştir. Umumi Meclis faaliyete devam etmektedir.

■ Toplanmış olan Belediye Meclisi de tren yolunun Erzuruma muvasalatı günlerinin pek yakını gelmiş sebebiile hummalı bir faaliyete girişmiştir. Şehri daha ziyade aydınlatmak hususunda birçok tedbirler düşümlmekte ve bunların tatbiki için aranmaktadır.

■ Sene kat'î bir şekilde tespit edilecek olan imar plânından sonra, yapılacak eksikliklerle Erzurum modern bir yüz almaya başlayacaktır. Şehrin yenilenmesi dolayısıyla vilâyet dahilindeki müntehip defterleri tarzın verdiği neticelere göre bu intihabatta Erzurumun dekur mebus şerh edilmiştir.

■ İnşaatın Erzuruma varacağı gün için şimdiden hazırlıklara başlanmıştır. Büyük ve tarihi telâkki edilen bu günün bütün vilâyet beycezanı ve varacağı bir merasimle kutulayacaktır. Bu müasebetile Erzurumun tarihi, ictisadi, içtimaî bütün vasıfları canlandır bir de albüm nesredilecektir.

■ Erzurum Lisesinde okuyan yoksul çocuklara yardım maksadile teritip edilmiş olan eşya piyangosu çekilmiştir. Piyangodan elde edilen hasılat ile kıymetli ve fakir

yavruları yemek, geyecek ve kitap ihtiyaçları bertaraf edilecektir.

■ İlk defa olarak Erzurum kayakçıları ile Bayburt kayakçıları geçen ayın son haftasında Erzurumda karşılaşmışlardır. Beden terbiyesi umumî Müdürlüğü tarafından tertip edilmiş olan bu on altı kilometrelik mukavemet müsabakasını Erzurum kayakçıları kazanmışlardır. Bu müsabakada bilhassa muntakamızın en disiplinli ve muntazam kulübü olan Erzurum Gücü sporcuları büyük bir muvaffakiyet göstermişlerdir.

■ Orduvinde her Cumartesi akşamı yapılmakta olan aile toplantıları nezdih bir eğlence muhitli olmakta devam etmektedir.

